

Nordiska antroposofiska sommarmöten

Göran Fant

Artikkelen utgjør første del av kapittelet ”Nordiska antroposofiska sommarmöten” og ”Kronologi over de nordiske antroposofiske sommerstevner”, begge hentet fra boken: *Antroposofien i Norden – Fem land i samarbeide*. Boken utkom på Antropos forlag, 2008. Redaksjon: Oddvar Granly og Oskar Borgman Hansen.

Den säregna kvalitet som utmärker den nordiska antroposofin har ett födelseår: 1949. Det är året för det första nordiska antroposofiska sommarmötet.

Här kommer ett slags uppvaknande, en födelse till en ny identitet där den nordiska antroposofin, i stark anslutning till Steiner, hittar ett förhållningssätt som går från en mer inåtvänd hållning till ett starkare, entusiastiskt engagemang i antroposofins praktiskt-sociala konsekvenser, «dotterrörelserna».

Men detta innebär inte något förtylligande. Tvärtom är det just föreningen av å ena sidan en fördjupad esoterik och å den andra ett fördjupat engagemang i världen som är karaktäristisk för antroposofin. Liksom för den klassiska mystiken. Ty gemensamt för de stora mystikerna är att den inre vägen medför ett klarare, djupare engagemang i världen. Och antroposofin formulerar det klart: i vår tid måste initiationsprincipen bli civilisationsprincip.

Det är i kraft av denna dubbla rörelse – förstärkning, aktualisering utåt och fördjupning, levandegörande inåt – som de nordiska sommarmötena får sin betydelse.

För dessa skapas ur en ny, öppnare anda än det som dittills kännetecknat det antroposofiska sociala livet. Och de leder, genom samarbetets elektricitet, till ett behov av att låta antroposofin blomma ut i konsekvenser på praktiskt-konkreta områden – särskilt i pedagogik och läkepedagogik. Det är exempelvis knappast någon slump att den första livskraftiga svenska waldorfskolan, Kristofferskolan, startar just hösten 1949 – en skola som än i dag är den största i landet. Syftet med det följande blir att försöka formulera vad i detta gemensamma arbete som får sådana konsekvenser: ur vilka förutsättningar kommer det, vilken sorts människor engagerar sig, och vilka former finner deras samverkan?

Vad ledde fram till den påtagliga expansion av antroposofin och antroposofiskt inspirerade verksamheter som kom som en följd av sommarmötena? Ett senare fråga blir då, lika naturligt: varför har dessa sommarmöten förlorat sin dragningskraft och faktiskt kommit att upphöra under början av 2000-talet? Även om det givetvis inte är sagt att detta passiva läge kommer att bli bestående.

Förutsättningarna

Efter andra världskriget vaknade på nytt på alla möjliga nivåer känslan av nordisk samhörighet. Ockupationen av Danmark och Norge hade starkt försvårat och delvis t o m omöjliggjort kontakter mellan länderna. Inte ens fredsslutet tog omedelbart bort alla hinder. Rent praktiskt fanns exempelvis tekniskt komplicerande valutafrågor som stundom krävde en viss behändighet för att lösas.

Men intresset för att återknyta kontakterna, kulturellt och ekonomiskt men givetvis också på det helt personliga planet var alltså mycket stort.

För många antroposofier var det livgivande och inspirerande att över de återöppnade gränserna få ett större perspektiv genom de nordiska grannarna.

Det fanns särskilt inom Danmark, Norge och Sverige olika antroposofiska grupperingar med olika och till och med motstridande intressen och inriktningar. Det fanns en mer konservativ, mer inåtvänd, en smula fundamentalistisk inriktning med dornachanknytning som stod mot en mer utåtriktad som sökte utveckla antroposofins praktiska konsekvenser.

Detta var, i varje fall inte primärt, en generationsmotsättning utan hängde samman med olika slags grundläggande livsinställningar, personlighetstyper.

Situationen i Oslo var typisk. Där fanns två antroposofiska grupper. Vidargruppen tillhörde det mer konservativa, dornachanknutna, lägret, medan «Oslogruppen» med ett starkt inslag av waldorflärare utvecklade en friare, mycket vital aktivitet. Oslogruppen hade också nära kontakter med andra, likaledes mycket vitala grupper i Bergen och på andra platser. Till detta kommer en speciell egenhet för den norska antroposofin: den starka ställning flera antroposofier av den mer utåtriktade kategorin intog i den offentliga kulturdebatten – men mer om detta senare.

Analogt fanns i Danmark en krets antroposofier eller antroposofiskt intresserade kring två starka personligheter, Karen Østergaard och Edgar Høier, med en motsvarande oppositionell hållning mot det danska Antroposofiska Sällskapets styrelse. De var fristående medlemmar – alltså inte anslutna till någon fast organiserad grupp. Østergaard och Høier tog starkt intryck av ett besök i Norge där de fick kontakt med Oslogruppen.

I Sverige fanns en liknande polaritet. Där fanns en spänning inom Antroposofiska Sällskapets styrelse genom att särskilt en av ledamöterna, Erik-Olof Holmberg, hade starka sympatier i den öppnare riktningen. Årsmötena under fyrtioalet hade tidvis varit mycket stormiga, och knäckfrågan var relationen till Dornach och till en yngre generations strävan efter starkare samtidsanknytning. Arne Klingborg (som ej var med i styrelsen vid den här tiden) försökte mildra motsättningarna och hade mycket goda relationer också till flera av de äldre styrelseledamöterna, inte minst ordföranden, konstnärinnan Edith von Knaffl-Granström (Bild s. 129). För honom, liksom för Edgar Høier, gav de personliga kontakterna med norska antroposofier en avgörande inspiration.

Såväl allmänskulturellt som språkligt kändes det naturligt just med ett nordiskt samarbete. Med lite övning gick det utmärkt att förstå varandra utan speciella språkstudier – även om danskan och norskan har betydligt mer gemensamt med varandra än med svenskan. Men nu, i slutet av 1940-talet, fanns också i de antroposofiska kretsarna ett starkt intresse och en känsla av gemenskap med den klassiska nordiska brödraskapstanken från 1800-talets romantik med företrädare som Oehlschläger och Grundtvig, den danska guldåldern som hade så starka nordistiska inslag.

Kriget hade bland antroposofier inte skapat antipati mot tyskar i allmänhet: många flyktingar undan nazismen, särskilt judar, hade tagits emot med öppna armar såväl före som under och efter kriget. Man var klar över det självklara, att människor med tyska som modersmål inte behövde vara nazister. Att Antroposofiska sällskapet förbjöds under den bruna eran var välbekant, likaså att waldorfskolorna stängts och Kristensamfundet tvingats inställa all verksamhet. Detta hindrade likväl inte att man i de nordiska länderna gärna inbjöd antroposofiska föredragshållare från England och Holland bl a för att markera att den internationella antroposofin inte bara var tyskspråkig.

En mycket viktig negativ faktor i relationen till den centraleuropeiska antroposofin var däremot den konfliktfyllda situationen internt i det internationella sällskapet med centrum i Dornach.

Ty besvikelsen över denna konflikt resulterade i inställningen att sällskapsproblemen inte skulle behöva beröra antroposofin i de nordiska länderna. Styrelserna för de nordiska sällskapen hade visserligen uppfattningen att man både måste hålla sig informerad om konflikten och desutom ta ställning i den. Men bland dem som inte delade den här uppfattningen uppstod så mycket starkare en intention att i stället fokusera på ett fördjupat arbete med centrala innehållsmässiga frågor. Och just detta stärkte ytterligare intresset för att skapa ett nordiskt forum för en antroposofi som kunde hålla sig utanför konflikterna i Dornach och det internationella sällskapet.

Inte minst i Danmark fanns antroposofier som tyckte så, och i Köpenhamn utvecklade Edgar Høier och Karen Østergaard en spännande verksamhet i denna anda. Deras nordiska kontaktnät ledde till att de bjöd in föredragshållare från Sverige och Norge, exempelvis Arne Klingborg och Jørgen Smit.

Det blev också framför allt de nämnda två danskarna, norrmanen Ernst Sørensen och Arne Klingborg som tog initiativet till det första nordiska antroposofiska sommarmötet sommaren 1949.

Kronologi over de nordiske antroposofiske sommerstevner

Stikkordene refererer seg dels til stevnetema, dels foredragsholdere og kursledere

1949 8.-16.8. D/Nyborg Strand

Fra Goethe til Steiner med henblik paa vor tids kulturkamp. Kurser og foredrag: Karin Granstedt, Niels Gustav Hertzberg, Elis Hjorth, Karl-Henry Jensen, Arne Klingborg, Anne Marie Groh, Ingeborg Møller, Didrik Smit, Jørgen Smit, Ernst Sørensen, Hans Børre Ørbæk, Karen Østergaard, Helly Grønlund.

1950 6.-15.8. S/Ronneby Brunn

Nordens vesen i Ijuset av Rudolf Steiners kulturimpuls. Elis Hjort, Karin Granstedt, Hans Mändl, Karen Østergaard, Roderich Stinzing, Rut Nilsson, Ernst Sørensen, Gustav Ritter.

1951 5.-13.8. N/Lillehammer

Jørgen Smit: "En vei til selverkjennelse" (gjennomgåelse av Rudolf Steiners skrift). Ellers foredrag av Helmut Giese, Dan Lindholm, Rut Nilsson, Nils Gustav Hertzberg, Hans Mändl og Ernst Sørensen.

1952 august S/Ljungskile

Jørgen Smit: Hvordan kan nytt sosialt liv oppstå i vår tid? Helmut Giese, Arbeidskretser: Ernst Sørensen, Bjarne Eliassen, Arne Klingborg, Boris Tullander, Karen Østergaard, Gertrud Klingborg, Eva Lunde.

1953 7.-15.8. S/Gravarne

Bjarne Eliassen: innføringskurs i antroposofi. Jørgen Smit: "De tolv sanser...".

1954 4.-8.8. D/København

Fem dager studiearb i tilslutning til de nordiske stevner 49-53. A. Klingborg, O. Hansen, E. Hjorth, H.B. Ørbæk, E. Sørensen, K. Brodersen, G. Ritter o.a.

1955 3. – 11.8. D/Askov

Jørgen Smit: Mennesket og stjerneverdenen.

1956 30.7.-7.8. S/Ljungskile

Bjarne Eliassen: Menneskets vesen.

1958 1.-9.8. S/Ljungskile

Jørgen Smit: Reinkarnasjonsideen og den enkeltes kamp for sin eksistens som individ.

1960 31.7.-7.8. N/Lillehammer

Jørgen Smit: De europeiske folk i vår tids åndskamp.

1962 1.-9.8. S/Ljungskile

Oskar Hansen, Gustav Ritter, Jørgen Smit: Har nutidsmänniskan en egen väg till andlig förnyelse?

1963 4.-11.8. F/Orivesi

Jørgen Smit: Hva betyr mennesket for verden?

1965 1.-8.8. N/Lillehammer

Dan Lindholm, Jørgen Smit: Eksistens og skjebne.

1967 2.-10.8. D/Hillerød

Jørgen Smit: Kristendom og ateisme overfor det ondes problem.

1969 5.-13.8. D/Askov

Jørgen Smit: Mennesket – et reproduktivt, destruktivt eller nyskapende vesen?

1971 31.7.-8.8. S/Ljungskile

Jørgen Smit: Grunnmotiver i Rudolf Steiners mysteriedrama “Die Prüfung der Seele” /Oppførelse

1974 28.7.4.8. F/Orivesi

Jørgen Smit: Mennesket som legemlig, sjelelig og åndelig vesen.

1976 25.-31.7. N/Bærum, Oslo

Jørgen Smit: Om mysteriedramaene. Oppførelse “Pforte” og “Prüfung” på tysk.

1978 22.-30.7. D/Haslev

Jørgen Smit: Hvilke krefter i menneskevesenet kan utvikles i spenningen mellom øst og vest?.

1980 10.-16.8. S/Järna

Medlemssmøte, Antroposofiska rörelsen, Sällskapet och Högskolan. Arne Klingborg, Oskar Borgman Hansen.

1982 18.-25.7. F/Jyväskylä

Jørgen Smit: 80-tallet. Omvurderingenes tiår. Antroposofiens oppgave.

1984 29.-5.8. N/Bærum, Oslo

Medlemsstevne. Jørgen Smit: Antroposofisk Selskaps vesen og oppgave i nutidens sivilisasjon.

1986 26.7.-2.8. D/Århus

Jørgen Smit: Innvielsesveien som sivilisasjonsoppgave.

1988 17.7.-5.8 S/Järna

Kultur som ger liv. En nordisk idéoch kulturkonferenz. Frihetens villkor, vårt beroende av jorden, människan och samhället. Arr. ASSv

1990 27.7.-2.8. F/Tammerfors

Tema "Vändpunkt 2000". Jørgen Smit: Hva kan de enkelte mennesker utrette i nutidens sosiale maktstrukturer og omveltninger?

1992 26.-31.7. S/Järna

Medlemsstevne ved innvielse av Antroposofiens hus. Tema Norden i en förändrad värld. Foredrag ved Oskar Borgman Hansen, Arne Klingborg, Rejo Wilenius, Manfred Schmidt-Brabant.

1994 2.-8.7. N/Bergen

Det skapende menneske – samfunnsutvikling, naturforståelse og kulturfornyelse.

1996 4.-9.8. D/Askov

Også lærerstevne. Fremtidsfrykt – fremtidshåb. Foredrag av Dick Tibbling, Anders Høyer, Elisabeth Møller-Hansen, Hans Jørgen Høinæs, Jan Thiesen.

1998 26.-31.7 S/Norrkøping

Oskar Borgman Hansen: Foredrag i tilknytning til Folkesjelssyklusen.

1991 12.-17.7. I/Reykjavik

Foredrag: Oskar Borgman Hansen, GuTfinnur Jakobsson, GuTjón Arnason, Ivar Heckscher, Riitta Harjunen.

2000 18.-23.7. F/Korkeakoski

Kalevala och Antroposofi. Oskar B. Hansen m.fl.

2002 18.-24.7. S/Järna

Rysk-Nordisk sommarmöte. Nordens och Rysslands framtidssuppgifter ur ett mänsklighetsperspektiv. Sergej Prokofieff, Rejo Wilenius, Michaela Glöckler, Oskar Borgman Hansen, Joan Almon.

2004 25.-30.7. N/Tønsberg

Vitenskap – kunst – religion. Utviklingen av en ny hjertekultur. (Avlyst p.g.a. for få tilmeldte)